

מתוך: 'על עקרונות המוסר הפוליטי'

(5.2.1794, Les Principes de Morale Politique)

להדרכתה של האסיפה הלאומית במנהל הפנים של הרפובליקה.

אזרחים, נציגי העם.

לפני זמן מה, הצגנו כאן את עקרונות פוליטיקת החוץ שלנו: עתה אנו ניגשים לפתח את עקרונות פוליטיקת הפנים שלנו.

לאחר שהתנהלו במשך זמן רב ביד המקרה, נסחפים בזרמיהם של פלגים יריבים, נציגיו של העם הצרפתי גילו לבסוף אופי והעמידו ממשל. ההיפוץ שחל במזלה של האומה, בישר לאירופה כולה על התחדשותה של הנציגות הלאומית שלנו. אולם עלינו להודות שבליבם של המאורעות הסוערים הללו ועד לרגע זה ממש, לא היה לנו מדריך אחר מלבד לאהבת הטוב ותחושת נזקקותה של המולדת; טרם נמצאו לנו כללים-מכוונים מפורשים ותיאוריה מדויקת, שכן, לא היה לנו הפנאי לנסחם.

הגיעה העת לסמן בבירור את מטרת המהפכה, ואת היעד אליו אנו שואפים; הגיעה העת שניתן לעצמנו דין וחשבון, הן על המכשולים שעדין ניצבים בדרכנו, והן על האמצעים שעלינו לנקוט כדי להסירם: רעיון פשוט וחשוב שכמו לא עלה על דעתו של איש מעולם. אויה! כיצד ממשלה פחדנית ומושחתת היתה מעזה לממשו? מלך, סנאט מורם-מעם, קיסר, קרמוול ודומיו – כל אלו אינם יכולים אלא לכסות על תוכניותיהם באצטלה דתית, להסכין לכל החטאים, לקרב את כל הסיעות אך למחוז את סיעת האנשים ההגונים, לדכא או להוליך שולל את העם על מנת להגשים את שאיפותיהם הבוגדניות. אלמלא ניצבה בפנינו מטלה נכבדה שכזאת, אילו דובר כאן רק על טובתו של פלג בודד או של אריסטוקרטיה חדשה, הינו יכולים להאמין, בדומה לסופרים מסוימים ששחיתותם נופלת רק מבורותם, שתוכנית המהפכה הצרפתית כבר נכתבה מילה במילה בספריהם של טקיטוס או מקיאוללי; ושאת חובותיהם של נציגי העם עלינו ללמוד

מקורותיהם של אוגוסטוס, טיבריוס או אספסיאנוס, ואפילו מאלו של מחוקקים צרפתיים מסוימים; שכן, מלבד להבדלים קלים במידת האכזריות והבוגדות, כל הרודנים דומים זה לזה.

אך באשר לנו, אנו מתכוונים לשתף היום את העולם כולו בסודותינו הפוליטיים, על-מנת שכל ידידי המולדת יוכלו להיאסף תחת קולה של התבונה והעניין הציבורי; על מנת שהאומה הצרפתית ונציגיה יוכלו בכל מדינות העולם המסוגלות להכיר בעקרונותיה האמיתיים; כדי שכל הקושרים, המבקשים תמיד לרשת קושרים אחרים, ישפטו בידי הדעה הציבורית, על סמך עקרונות ודאיים ופשוטים.

יש לנקוט באמצעים הללו מבעוד מועד, על-מנת להפקיד את עתידה של החירות בידיה של האמת הנצחית, ולא בידיהם של בני-תמותה. והיה והממשלה תשכח את טובתו של העם, או תיפול בשנית בידיהם של אנשים מושחתים, כדרכו של עולם, אורם של העקרונות המוכרים יאיר על מעשי הבגידה הללו, וכבר עם המחשבה על הפשע, תתם לגווע כל מזימה חדשה.

מאושר העם המסוגל להגיע לנקודה הזו! שכן, יהיו-באשר-יהיו מעשי הזוועה החדשים המצפים לו, בסדר עולם שכזה, שבו התבונה הציבורית ערבה לחירות! ימצאו לו לבטח האמצעים הדרושים

מהי המטרה אליה אנו שואפים? הנאה שְלווה מחירות ושוויון; שלטון הצדק הנצחי, שחוקיו נחקקו לא בשיש או באבן, כי אם בליבותיהם של כל בני-האדם, ולו גם בליבו של העבד השוכח אותם, ולו גם בליבו של הרודן המכחיש אותם.

אנו רוצים סדר-עולם, שבו יכבלו החוקים את כל התשוקות השפלות והאכזריות, ויעוררו את כל התשוקות המיטיבות והנדיבות; שבו השאפתנות לא תהא אלא תשוקה להיות ראוי לתהילה ולשרת את המולדת; שבו ההצטיינות תיוולד מן השוויון עצמו בלבד; שבו האזרחים יהיו כפופים לנגיד, הנגיד לעם, והעם לצדק; שבו המולדת תבטיח את רווחתו של כל פרט, וכל פרט ייהנה בגאווה משגשוגה ותהילתה של המולדת... שבו האמנויות יעטרו את החירות המרוממת אותן, והמסחר יהיה מקור לעושר-ציבורי ולא לשפע-מפלצתי של בתים מספר.

ברצוננו להמיר את האנוכיות במוסר, את הכבוד ביושר, את ההרגלים בעקרונות, את הנימוסים הטובים בחובות, את רודנות האופנה בשלטון התבונה, את הבזו לאומללות בבזו לחטא, את החוצפה בגאווה, את

היהירות בגדלות הנפש, את אהבת הכסף באהבת התהילה, את החברה הטובה באנשים טובים, את מחבלי התחבולות באנשי מעלה, את יפי-הנפש בגאונות, את ברק-המעטפת באמת, את התאוותנות השוממה בקסמי השמחה, את קטנותם של הגדולים בגדולתו של האדם, את העם החביב, קל הדעת והאומלל בעם רחב-לב, רב-כוח ומאושר; הווי אומר, ברצוננו להמיר את כל החטא והנלעגות של המונרכיה בכל הניסים והמידות הטובות של הרפובליקה.

אנו רוצים, במילה אחת, למלא אחר מצוות הטבע, להגשים את ייעודו של האדם, לקיים את הבטחותיה של הפילוסופיה, לזכות את ההשגחה העליונה מאשמת שלטונם הממושך של הפשע והרודנות. אנו רוצים שצרפת, המרוממת כעת בין מדינות העבדים, המאפילה בתהילתה על כל העמים החופשיים שהתקיימו אי-פעם, תהיה למופת בין האומות, לאימת המדכאים, לנחמת המדוכאים, לנזר הבריאה; ובחותמנו את המפעל בדמנו, נוכל, לכל הפחות, לחזות בשחר המפציע של האושר העולמי... הנה שאיפתנו, הנה מטרתנו.

איזו ממשלה תוכל להגשים פלאים מעין אלו? רק ממשלה דמוקרטית או רפובליקאית: אלו הן מילים נרדפות, למרות השימוש לרעה שעושה בהן הלשון הרווחת; שכן, האריסטוקרטיה אינה רפובליקאית יותר מן המלוכה. הדמוקרטיה אינה מצב שבו העם, הנאסף בכל רגע, מסדיר בכוחות עצמו את כל ענייניו של הציבור, ועוד פחות מכך מצב שבו אחוז זעיר מהעם מכריע את גורלה של החברה כולה באמצעות צעדים מבודדים, נמהרים ומנוגדים: ממשלה כזו לא התקיימה מעולם, והיא לא תוכל להתקיים אלא על-מנת להוביל את העם בחזרה לשלטון עריצות.

הדמוקרטיה היא מצב שבו העם הריבוני, מודרך על-ידי חוקים מעשה ידיו, עושה בעצמו את מה שביכולתו לעשות היטב, ובאמצעות נציגים את מה שאין ביכולתו.

עליכם לחפש אפוא את הכללים להכוונת דרככם הפוליטית בעקרונותיה של המדינה הדמוקרטית.

אך על מנת לגבש ולבסס בינינו את הדמוקרטיה, על מנת להגיע לשלטונו השליו של המשפט החוקתי, עלינו להביא לקיצה את מלחמתה של החירות כנגד הרודנות, ולחצות בבטחה את סערותיה של המהפכה: זוהי מטרתה של השיטה המהפכנית שאותה הסדרתם. עתה עליכם לכוון את דרככם פעם

נוספת, בהתאם לנסיבות הסוערות שבהן מצויה הרפובליקה; על תוכניתכם להיות פרי רוחה של ממשלה מהפכנית, בשילוב עקרונותיה הכללים של הדמוקרטיה.

אולם מהו העיקרון היסודי של ממשלה דמוקרטית או עממית, מהו מקור כוחה המהותי? המידה הטובה; כוונתי למידה הטובה הציבורית שהולידה ריבוא מופתים נעלים ביוון וברומא, ושתגדיל לעשות גדולות ונצורות בצרפת הרפובליקאית; כוונתי למידה הטובה שאינה אלא אהבת המולדת וחוקיה.

אולם מאחר שהשוויון הוא מהותה של הרפובליקה או הדמוקרטיה, הרי שאהבת המולדת בהכרח חובקת את אהבת השוויון.

עוד נוסיף כי הרגש העילאי הזה, מחייב העדפה של העניין הציבורי על-פני כל העניינים הפרטיים; ומכאן שאהבת המולדת מחייבת או מייצרת את המידות הטובות כולן: שכן מהן המידות הטובות אם לא אותו הכוח המכשיר את הנפש לקורבנות מעין אלו? כיצד יוכל המשתעבד לחמדנות ולשאפתנות, למשל, להקריב את אליליו בעבור המולדת?

לא רק שהמידה הטובה היא נשמת הדמוקרטיה; היא אינה יכולה להתקיים אלא בממשל הדמוקרטי. בשלטון המלוכה, איני מכיר כי אם אדם אחד שמסוגל לאהוב את המולדת, ואינו נזקק אפילו למידה טובה לשם כך; זהו המלך. הסיבה היא שמכל תושביהן של אותן מדינות, המלך הוא היחיד שיש לו מולדת. האין הוא הריבון, לפחות בפועל? האין הוא תופס את מקומו של העם? ומהי מולדת, אם לא המדינה שבה אתה אזרח וגם חלק מן הריבון?

כתוצאה מאותו עיקרון, במדינות האריסטוקרטיות, אין המילה מולדת אומרת דבר לאיש מלבד לאותן משפחות פטריקים שפלו לריבונותה.

בדמוקרטיה לבדה, המדינה היא באמת ובתמים מולדתם של כל היחידים המרכיבים אותה, וכמספר האזרחים שבה, כך מספר הנוטרים המגויסים למטרתה. הרי לכם יתרונם של העמים החופשיים על פני האחרים. ולניצחונן של אתונה וספרטה על הרודנים האסייתים, לניצחונם של השוויצרים על רודני ספרד ואוסטריה, אין כל סיבה אחרת זולת זאת.

אולם העם הצרפתי הוא הראשון בתולדות האנושות לכונן את הדמוקרטיה האמיתית, בהעניקו לכל בני האדם שוויון זכויות אזרחיות מלאות; וזוהי,

כראות רוחי, הסיבה האמיתית לכך שהרודנים אשר עשו יד-אחת להפלתה של הרפובליקה, ינחלו תבוסה כולם.

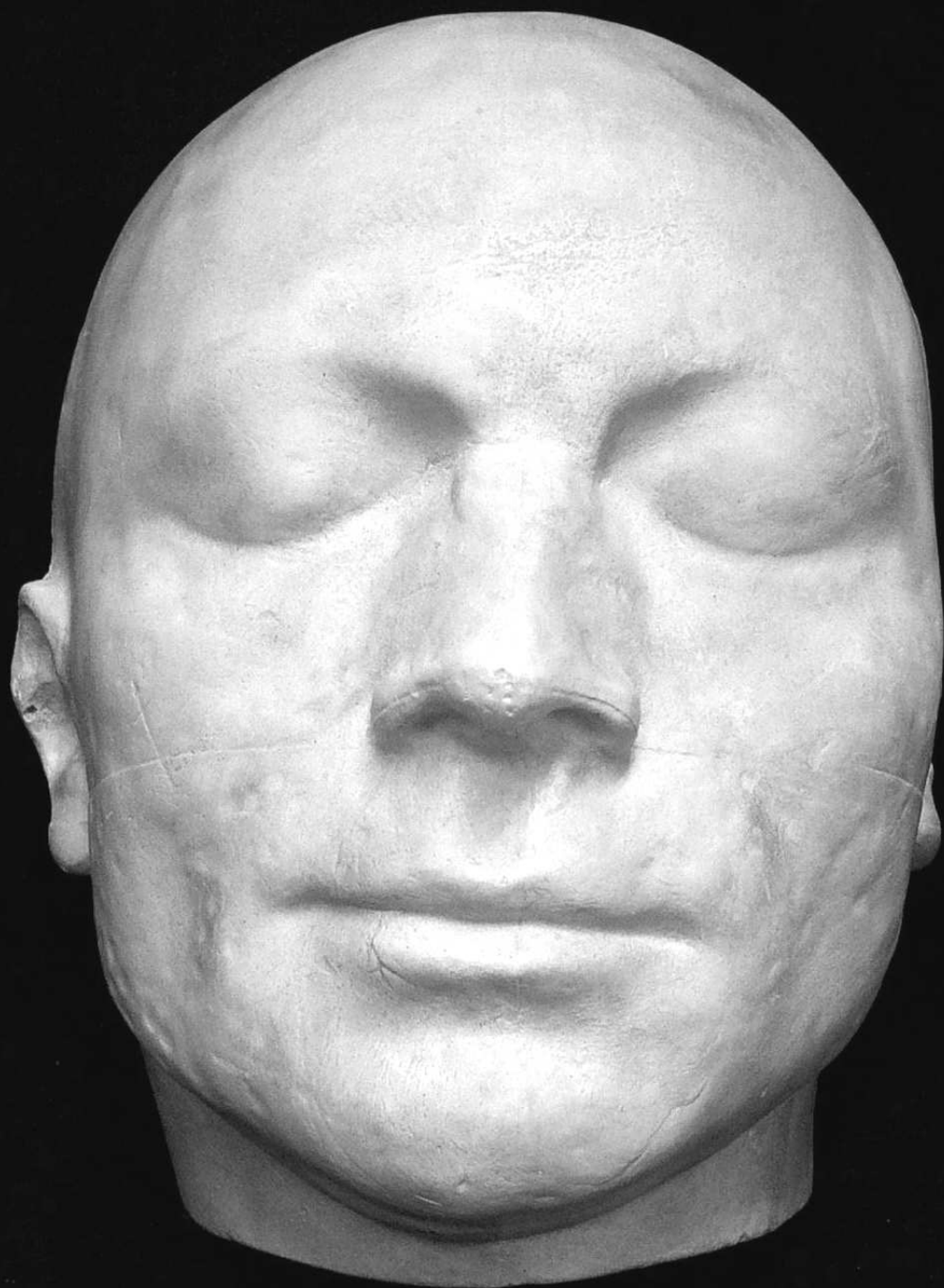
מרגע זה יש להסיק, מהעקרונות שהצגנו כאן, מסקנות מרחיקות לכת. נפשה של הרפובליקה היא המידה הטובה, השוויון, ומטרתכם היא לגבש ולבסס את הרפובליקה; ומכאן נובע כי הכלל הראשון של דרככם הפוליטית יהיה: רתמו את כל פעולותיכם לשימורו של השוויון ולפיתוחה של המידה הטובה; שכן דאגתו הראשונה של המחוקק צריכה להיות נתונה לביצורו של עיקרון הממשל. לפיכך עליכם לאמץ או לייסד את כל מה שנוטה לעורר את אהבת המולדת, לטהר את המוסר, לרומם את הנפשות, לכוון את תשוקות הלב האנושי לעבר העניין הציבורי. ואת כל מה שנוטה לרכזן באני האישי הבזוי, לעורר התלהבות לדברים הקטנים ובוז לגדולים, עליכם לדחות או לדכא. בשיטה של המהפכה הצרפתית, הבלתי-מוסרי הוא גם בלתי-פוליטי, והמשחית הוא אויב המהפכה. החולשה, החטא, הדעות הקדומות הן דרכיה של המלוכה. אפשר שאנו נוטים לעיתים קרובות מדי ליפול לרעיונות שקריים ולרגשות מוגי-לב, מוכרעים על ידי כובד הרגלינו הישנים ועל ידי המדרון הבלתי מורגש של החולשה האנושית; לכן, עלינו לחשוש מעודף מרץ, פחות משעלינו לחשוש מעודף חולשה. אפשר שהשרטון הגדול ביותר ממנו עלינו להימנע אינו להטו של הקנאי, אלא דווקא עצלותו של הטוב והפחד מפני אומץ-לבנו שלנו. חזקו אפוא ללא הרף את כוחו המקודש של הממשל הרפובליקאי, ואל תניחו לו לצנוח. אינני צריך לומר שאין בכוונתי להצדיק כאן שום הפרזה. ניתן לנצל לרעה את העקרונות המקודשים ביותר; חוכמת הממשל היא להיוועץ בנסיבות, לתפוס את הרגע, לבחור את האמצעים; שכן האופן שבו מכשירים את הקרקע לדברים הגדולים הוא חלק מהותי מהכישרון לבצעם, כפי שהחוכמה היא בפני עצמה חלק מהמידה הטובה.

איננו מתכוונים לצקת את הרפובליקה הצרפתית לתבניתה של ספרטה; איננו רוצים להנחיל לה סגפנות או ניוון של מנזר. בכוונתנו להציג בפניכם את העיקרון המוסרי והפוליטי של הממשלה העממית במלוא טהרתו. יש בידיכם אפוא מצפן המסוגל לכוונכם בכל סערות היצרים ומערבולות התככים המקיפות אתכם. יש בידיכם אבן בוחן לבדוק בה את כל חוקיכם, את כל ההצעות המובאות בפניכם. מעתה, תוך שתשוו אותן ללא הרף לעיקרון זה, תוכלו להימנע מהשרטון המאיים תדיר על האספות הגדולות –

סכנת ההפתעות והאמצעים החפוזים, הסותרים ומתנגדים זה לזה. תוכלו להעניק לכל פעולותיכם את הלכידות, האחדות, החוכמה והיושר שנציגו של העם הראשון בעולם מוכרחים להפגין. תוצאותיו הברורות מעליהן של העיקרון הדמוקרטי אינן דורשות פירוט; העיקרון הפשוט והפורה עצמו הוא שמצדיק פיתוח. את המידה הטובה הרפובליקאית ניתן לשקול ביחס לעם, וביחס לממשלה: מן ההכרח שתמצא באחד כמו באחרת. כשהממשלה לבדה חסרה אותה, מידתו הטובה של העם עוד משמשת מוצא; אולם כאשר העם עצמו מושחת, החירות כבר אבודה מראש.

למרבה המזל, ובניגוד לדעות הקדומות האריסטוקרטיות, המידה הטובה היא מטבעו של העם. אומה נעשית מושחתת באמת רק כאשר היא עוברת מן הדמוקרטיה לאריסטוקרטיה או למלוכה, לאחר שאיבדה בהדרגה את חירותה ואת אופייה; זהו מותו של הגוף הפוליטי, מוות מתשישות. כאשר תאוות הבצע שברה לבסוף את אמות המוסר של ספרטה ואת חוקי ליקורגוס, לאחר ארבע מאות שנות תהילה, המלך אגיס מת לשוא בניסיון להשיבם. דמוסטנס הרעיש עולמות כנגד המלך פיליפ, אך פיליפ מצא בחטאיה של אתונה המנוונת דוברים רהוטים מדמוסטנס. אוכלוסיתה של אתונה הייתה מרובה אז כבזמנם של מילטיאדס ואריסטידס; אך לא נותרו בה עוד אתונאים. מה זה משנה שברוטוס הרג את הרודן? הרודנות חיה עדין בלבבות, ורומא כולה אינה קיימת עוד, אלא אצל לברוטוס.

אך מרגע שהעם, במאמצי-אדירים של אומץ ותבונה, שבר את שלשלאות העריצות וכיתתן לניסי החירות; מרגע שבכוח מזגו המוסרי הוא חמק, כך או אחרת, מזרועות המוות על מנת לזכות מחדש במלוא עוזו נעוריו; מרגע שהעם, פעם בפעם רגיש וגא, עז וטוב מזג, אינו מניח עוד לא למבצרים חסונים ולא להמוני צבאות הרודנים לעמוד כנגדו, אך נעצר בעצמו למול דמותו של החוק; הרי שאם אותו העם אינו נוסק מיד כחץ שלוח למרומי גורלו, אין זו יכולה להיות אלא אשמתם של המושלים בו.

מיצת הדמויות של רובספייר

Robespierre

ויש עוד לומר שבמובן מסוים, על מנת לאהוב את הצדק והשוויון, העם אינו נזקק למידה טובה יתרה; די לו לאהוב את עצמו.

אך על הנגיד להקריב את עניינו לטובת עניינו של העם, ואת גאוות הכוח לטובת השוויון. על החוק להטיל מרות בראש ובראשונה על זרועותיו. על הממשלה להקפיד עם עצמה על מנת לשמור את כל חלקיה בהרמוניה עמה. אם ישנו גוף נציגותי, סמכות עליונה שהעמיד העם, מוטל עליו לפקח ולרסן ללא הרף את כל שאר משרתי הציבור. אבל מי ירסן אותה, אם לא מידתה הטובה שלה? ככל שמקור הסדר הציבורי גבוה יותר, כך עליו להיות טהור יותר: על הגוף הנציגותי להתחיל אפוא בכך שיכפוף את כל התשוקות הפרטיות שבקרב לתשוקה הכללית ולטובת הציבור. מאושרים הנציגים אשר כבלי התהילה ואפילו טובתם שלהם קושרים אותם למטרה הנעלה של החירות לא פחות מכפי שחובתם עושה זאת.

נסיק מכאן אפוא אמת גדולה: מטבעה של הממשלה העממית לבטוח בעם, אך להחמיר כלפי עצמה.

לא היה צורך להמשיך ולפתח את התיאוריה שלנו מעבר לנקודה זו, אילו כל משימתכם הייתה למשול על מי-המנוחות של הרפובליקה: אולם הסערה שואגת; והמצב המהפכני שבו אתם שרויים כופה עליכם משימה אחרת.

טוהר יסודותיה של המהפכה הצרפתית, שגב מטרתה, הוא מקור כוחנו אך גם מקור חולשתנו; כוחנו, מאחר שהוא מקנה לנו את יתרונה של האמת על פני ההתחזות, ואת זכויותיו של העניין הציבורי על פני העניין הפרטי; חולשתנו, מאחר שהוא מאחד כנגדנו את כל הנבלים, כל אלו שבליבותיהם זוממים לעשוק את העם, את כל אלו שרוצים לחמוק ללא עונש על כך שעשקו, את כל אלו שדחו את החירות כאסון אישי, וכל אלו שאימצו לעצמם את המהפכה כמשלח יד ואת הרפובליקה כטרף: זו הסיבה לעריקתם של אנשים שאפתניים או חמדניים רבים כל כך, שנטשו אותנו על אם הדרך מאז יצאנו למסע; שכן, הם לא החלו בו על מנת להגיע לאותו היעד. ניתן לומר ששתי הרוחות היריבות אותן נהוג לתאר במאבק על ממלכת הטבע, נלחמות זו בזו בעידן כביר זה של ההיסטוריה האנושית, וצרפת היא שדה הקרב והבימה של המאבק הנורא הזה. מבחוח כל הרודנים צרים עליכם; מבפנים, כל ידידיה של הרודנות קושרים קשר: והם ימשיכו לקשור עד שעצם התקווה לפשע תיגזל מהם. יש לחנוק את אויבי

הרפובליקה מבית ומחוץ, או לגווע עמה; ובכך, במצב שכזה הכלל המעשי הראשון של הפוליטיקה שלכם יהיה: הדריכו את העם באמצעות התבונה, את אויבי העם באמצעות הטרור.

אם מקור כוחה של הממשלה העממית בזמן שלום הוא המידה הטובה, הרי שמקור כוחה של הממשלה העממית בזמן מהפיכה הוא המידה הטובה, לצד הטרור: המידה הטובה, שבלעדיה הטרור הוא פורענות; הטרור שבלעדיו המידה הטובה חסרת-אונים. הטרור אינו אלא הצדק המהיר, החמור, הבלתי מתפשר; אין הוא אלא אחד מגילוייה של המידה הטובה; הוא אינו עיקרון מיוחד כשם שהוא תוצאה של העיקרון הכללי של הדמוקרטיה, כאשר הוא מיושם לצרכיה הדוחקים ביותר של המולדת.

נאמר שהטרור הוא מקור כוחה של הממשלה העריצה. האם ממשלתכם תדמה אפוא לשלטון עריצות? כן, כשם שהמאכלת הבוערת בידיהם של גיבורי החירות דומה לזו שאוחזים משרתי הרודנות. העריץ מושל באמצעות טרור בנתיניו הנקלים; והצדק אתו, בתור עריץ: אלפו באמצעות הטרור את אויבה של החירות; והצדק יהיה עמכם, כמייסדי הרפובליקה. ממשלת המהפכה היא עריצותה של החירות כנגד הרודנות. האם נברא הכוח רק כדי להגן על הפשע? האם לא נועדה מכת הברק לשוף ראשים גאים?

חוק הטבע כופה על כל ישות גשמית ומוסרית להבטיח את שימורה העצמי: הפשע שוחט את החפות כדי לשלוט, והחפות נאבקת בזרועות הפשע בכל כוחותיה. תמלוך המלוכה ולו ליום אחד, ולמחרת לא ישאר אף לא פטריוט בודד. עד מתי יכונה זעמם של העריצים צדק, וצדקו של העם, ברבריות ומרד? כמה עדינים אנו עם המדכאים, וכמה קשוחים עם המדוכאים! אין דבר טבעי מזה: מי שאינו שונא את הפשע לא יכול לאהוב את המידה הטובה.

האחד או האחרת, בכל מקרה, חייבים להיכנע. סובלנות כלפי המלוכנים, זועקים אחדים. חסד לבני הבליעל! לא: חסד לחפות, חסד לחלשים, חסד לאומללים, חסד לאנושות!

האזרחים השלוים לבדם זכאים להגנה חברתית: וברפובליקה אין אזרחים מלבד הרפובליקאים. המלוכנים והמורדים אינם אלא זרים בקרבה, וליתר דיוק אויבים. מלחמתה הנוראה של החירות ברודנות, האם ניתן לפצלה לשניים? האויבים מבפנים, האינם בני-בריתם של האויבים מבחוץ?

הרוצחים הקורעים את המולדת מבפנים; הקושרים הקונים את מצפונם של באי-כוחו של העם; הבוגדים המוכרים אותו; כותבי פלסתר שכירים אשר תמורת בצע כסף מכפישים את מטרתו של העם, רוצחים את המידה הטובה הציבורית, מלבים את אש המחלוקות האזרחיות, ומכינים את הקרקע למהפכת הנגד הפוליטית באמצעות מהפיכת הנגד המוסרית; האם כל אלו אשמים פחות או מסוכנים פחות מהרודנים אותם הם משרתים? כל אלו שמציבים את מתינותם הרצחנית בין בני הבליעל הללו לבין המאכלת הנוקמת של הצדק הלאומי, דומים למי שניצב בין כידוני חיילנו לבין משרתיהם של הרודנים; כל משבי הרגישות המזויפת שלהם אינם בעיני כי אם אנחות שנועדו לאזניהן של אנגליה ואוסטריה.

הא! על מי אם כן ליבם נכמר? האם על אלפיים גיבורים, עלית האומה, שנקצרו בחרבות אויבי החירות, או בפגיונות הרוצחים המלוכנים או הפדרליסטים? לא, אלו רק פלבאים, פטריוטים; כדי לזכות באהדתם, צריך להיות לפחות אלמנתו של גנרל שבגד עשרים פעם במולדת; כדי להנות מסובלנותם, צריך כמעט להוכיח שהקרכת עשרת אלפים צרפתים, כפי שגנרלים רומאים נדרשו להרוג, אם אינני טועה, עשרת אלפים חילי אויב כדי לזכות בניצחון. מקשיבים בדם קר לתיאורי הזוועות שסבלו מגני החירות מידי הרודנים; נשינו שהוטלו בהם מומים מחרידים; ילדינו שנרצחו בחיק אמהותיהם; אסירנו שגבורתם הנשגבת, המדהימה, נבחנה בכור המצרף של עינויים מחרידים; ומכנים טבח מחריד את ענישתן האיתית מדי של אי-אלו מפלצות שפוטמו בדמה הטהור ביותר של המולדת.

אנו סובלים באורך רוח את יגונם של אזרחים נדיבים שהקריבו למטרה היפה ביותר את אחיהם, ילדיהם, בני-זוגם: אך מרעיפים את הניחומים הנדיבים ביותר על נשותיהם של מורדים... כמעט והפכו אותן לאגודה מיוחסת של מקבלות-קצבה על חשבון הציבור.

באיזו לבביות אנחנו מוכנים עדין ללכת שולל אחר מילים! כאילו האריסטוקרטיה והמתונים עוד מושלים בנו באמצעות הכללים הרצחניים שהם הקנו לנו!

האריסטוקרטיה מגנה על עצמה בקנוניותיה טוב מכפי שהפטריוטיזם מגן על עצמו בשרתו את המולדת. מבקשים הם למשול במהפכות בעזרת חלקות הלשון של הארמון; מטפלים במזימות כנגד הרפובליקה כפי

שמטפלים בתביעות פרטיות. הרודנות הורגת, החירות מסנגרת; והקוד המשפטי שיצרו הקושרים עצמם הוא החוק שלפיו הם נשפטים. כשמדובר בישועתה של המולדת, עדותו של העולם כולו לא תוכל להחליף הוכחות מפי עדים, ואפילו הראיה הברורה ביותר לא תוכל להחליף הוכחות כתובות.

איטיותו של המשפט שקולה לפטור מעונש, אי-וודאות ביחס לדין מעודדת את האשמים: ובכל זאת, מתלוננים על חומרתו של הצדק; מתלוננים על מאסרם של אויבי הרפובליקה. מחפשים דוגמאות מההיסטוריה של הרודנות, מכיוון שלא רוצים לבחור אותן מזו של העם, וגם לא לדלותן מרוחה של החירות העומדת בסכנה. ברומא, כשהקונסול חשף מזימה וחנוק אותה בו ברגע, בחסלו את שותפיו של קטילינה, האשימו אותו שהפר את הנהגים. ומי היו מאשימיו? קיסר השאפתן שרצה להעצים את מפלגתו בהמון המורדים; פיסון, קלודיוס, וכל האזרחים הרעים שחששו לעורם שלהם מפני מידתו הטובה של רומאי אמיתי ומפני חומרתם של החוקים. להעניש את מדכאי האנושות, זהו חסד; לסלוח להם, זו ברבריות.

(מצרפתית: עלמה יצחקי)